

Fekete rádiózás a Közel-Keleten 1941-1942 között

Hajabácsné Dobos Dóra¹

Absztrakt:

A II. világháború során Németország európai befolyásának növekedésével párhuzamosan megjelent a szándék Angliában, hogy egy titkosszolgálati szerv létrehozásával (1940) megkíséreljék a csatlós és német-szimpatizáns országokban a németellenes propagandát terjeszteni. A propaganda színtere 1941-től Magyarországról a Közel-Keletre költözött át, és az angol propagandahadjáratot nagyon jól bemutatja a közel-keleti fekete rádiózás. A fekete rádióállomás 1941-1942 között sugárzott magyar nyelven Magyarország felé, célja a németellenes érzések felerősítése volt. Az adások bemutatják az általános angol hozzáállást Magyarország irányába, illetve a Horthy-rezsimmel szembeni fenntartásokat.

Kulcsszavak: fekete rádiózás, angol titkosszolgálat, Special Operations Executive, magyar külpolitika, propaganda

Abstract:

During the Word War II Great Britain had the intention of trying propagandism the anti-german propaganda in the satellite and German sympathizer countries to establish a British Secret Intelligence in 1940, in paralell the european leverage's growth of Germany. The location of the propaganda was transfered by Great Britain from Hungary in Middle East, and the Middle Eastern black radio in research presents the propaganda war of Great Britain. The radio station was broadcasted Hungarian in 1941-1942 to Hungary, and the purpose was the expansion of the anti-german sentiments. The broadcastes present the mind of Great Britain about Hungary and the Horthy-regime.

Keywords: black propaganda radio, British Secret Intelligence, Special Operations Executive, Hungarian foreign policy, propaganda

¹ Károli Gáspár Református Egyetem, Történelemtudományi Doktori Iskola, ORCID: 0000-0001-7904-6260

A fekete rádióállomások² II. világháború alatti működéséről nagyobb, átfogó munka még nem készült, ami érintette volna az angliai, közel-keleti és moszkvai rádiópropaganda működését. E tanulmány célja sem a témakör teljes áttekintése, hanem a fekete rádiózás egy kisebb szeletének vizsgálata. A vizsgálat mindössze az 1941-1942 között létesített haifai, majd Jeruzsálembé költöztetett magyar nyelvű rádióállomás(ok) történetére terjedt ki, érintve természetesen az előzményeket. A fekete rádiózás történetének teljes áttekintéséhez szükséges még a londoni magyar (Petőfi Rádió), illetve a két moszkvai (Kossuth Rádió, A Magyar Szabadság Rádiója) adók szerkesztőségének, működésének, felépítésének áttekintése, amit e tanulmány hivatott megkezdeni.

A tanulmányban megtalálható haifai, majd jeruzsálemi magyar rádióállomás története szempontjából fontos két magyar személyiség, Pálóczi-Horváth György³ és Sztankovich Viktor⁴ 1939 és 1941 közötti munkájának áttekintése fontos, mert, mint alapítók, lényeges, hogy hogyan jutottak el a rádiózás megkezdéséhez. Ezen belül sor kerül a Britanova⁵ magyarországi kirendeltsége, a könyvműködés⁶ Külföldi Hírek hírügynökségnek működése, Basil Davidsonnal folytatott munkásságuk, illetve a két magyar személyiség emigrációja (1941-ben) ebből a szempontból néhány külön kiemelt momentum.

Természetesen szükséges a fekete rádiózás, a fekete propaganda, mint fogalmak áttekintése is, hisz tisztázásuk elkerülhetetlen a Pálóczi-Horváth és Sztankovich által alapított és szerkesztett Szabad Magyar Rádió, majd 1941 nov-

² Fekete rádióállomások: Olyan állomások, melyek a háború alatt titkos körülmények között működtek, céljuk pedig a propaganda továbbítása volt a célország, célzott közönség felé.

³ 1908–1973, publicista és író. 1939-től a Független Magyarország c. szerkesztője. 1940-től a Magyarország külpolitikai rovatát vezette. 1941-ben elhagyta Magyarországot, 1945-ben Londonba ment. 1947-ben hazatért Magyarországra, ahol a Tovább c. hetilap szerkesztője. 1949-ben letartóztatták, 1954-ben rehabilitálták. 1956 végén elhagyta Magyarországot és Londonban telepedett le.

⁴ 1908–1988, rádióbemondó. 1935-től a Magyar Rádió bemondója és riportere, 1937-től a Pester Lloyd folyóiratot szerkesztette. 1941-ben elhagyta Magyarországot, 1943-tól az angol Foreign Office, 1945-től a BBC munkatársa. 1961-től a NATO rádiójának szerkesztője és bemondója, 1970-től, az Európai Szabad Magyar Kongresszus alelnöke, majd elnöke.

⁵ A SOE által 1939-ben alapított hírügynökség, amelynek célja a legális és féllegális propaganda kifejtése volt.

⁶ A napisajtó egy segédanyaga, amely nem a széles nyilvánosságnak, hanem megrendelőinek készült. A könyvműködés kifejezés, nemcsak az előállítás módját jelöli, hanem hogy célja a hírek minél gyorsabb begyűjtése, majd továbbítása volt. Lásd bővebben: Lakatos Éva: Sajtószolgák – A könyvműködés, in. Magyar Könyvszemle, 2000. (116. évf.) 4. sz. (<http://epa.oszk.hu/00000/00021/00027/0005-1fa.html>)

emberétől kettévált Független Demokrata Magyarország és Magyar Nép Adója működésének, munkásságának és az adások tartalmának bemutatásához.

Pálóczi-Horváth György sokszor hivatkozik arra, hogy a rádióadásokat az MTI (Magyar Távirati Iroda) Rádiófigyelője lehallgatta és rögzítette – ezzel elkerülve az adások tartalmának részletes bemutatását. Azonban az MTI archívumában csak 1942. március 19-től datálva találhatóak anyagok, a rádióállomások működésének kezdeti fázisából lehallgatott anyag nem maradt fent. Az adások tartalmáról egy általános áttekintést adhatnak az 1942. március 19-től lehallgatott és rögzített anyagok is, továbbá a néhány ismertetett egyedi eset.

Mivel a fekete rádiózással kapcsolatos tanulmány eddig nem jelent meg, a téma vizsgálatához főleg Pálóczi-Horváth György három levéltári anyagát, Ignatus Pál egy meg nem jelent tanulmányát, illetve Miske-Gerstenberger Jenő egyik személyi dossziéjának anyagát használtam.

Pálóczi-Horváth György és Sztankovich Viktor működése 1939–1941 között

Az SOE (Special Operations Executive – Különleges Hadműveletek Bizottsága) brit titkosszolgálatot 1939-ben⁷ hozták létre azzal a céllal, hogy a Németország által megszállt, vagy a csatlós országokkal kapcsolatos hírszerzést, propagandát biztosítsa.⁸ Az SOE tevékenységnek kettős célja volt; a háború alatt szabotázs révén katonailag, politikailag és gazdaságilag ártson az ellenségnek, ellenállási- és partizánmozgalmakat szervezzen, az átállást megfelelően előkészítse és lebonyolítsa, illetve az egyes országokban a háború után olyan politikai csoportosulásokat hozzon létre, amelyek angolbarátok, de szovjetellenes rezsimek létrehozására is képesek.⁹

A szervezet hatáskörébe tartozott minden olyan diplomáciai-politikai munka, amit a hivatalos diplomácia (ti. az angol kormány) nem vállalhatott magára, többek között azért, mert az a terület, ahol a titkosszolgálat tevékenykedett, ellenséges területté vált, vagy pedig ellenséges országgal történő tárgyalásról volt szó. Az SOE feladatává vált a különböző ellenséges országokban az angolbarát, németellenes mozgalom létrehozása, vagy ha már volt ilyen, a meglévő ellenállási mozgalmakkal való kapcsolattartás és azoknak a támogatása.¹⁰

⁷ Létrehozása 1940-ben történt, Churchill miniszterelnök jóváhagyásával. Gerhard L. Weinberg: *A World at Arms, A global history of World War II*, Cambridge University Press, 1994. 150.o.

⁸ JUHÁSZ Gyula: *Magyarország külpolitikája, 1919–1945*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 309.o.

⁹ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 167.o.

¹⁰ uo. 158.o.

A szervezet munkatársai főleg a megszállt, vagy a németekkel szövetséges országokból menekült szakértők voltak.¹¹ Ez azért volt fontos, mert az ellenséges ország felé végzett propagandatevékenység „hihetőbbben” hangzott a célországból származó egyénnel (ti. Magyarország felé irányuló propagandát, amivel meg akarta szólítani a magyar népet, nem végezhetette angol személy), illetve minden más szabotázs-akcióval, ellenállási mozgalommal kapcsolatban a célországból származó egyén sokkal eredményesebben végezhetette munkáját helyismerete miatt.

1939-ben két központja volt az SOE-nak; Svájcban és Svédországban, ahonnan Németországban, Lengyelországban, Csehszlovákiában, majd később a többi ellenségessé vált, vagy német megszállás alá került országban végeztek titkos, illegális eszközökkel szabotázs tevékenységet, illetve propagandát. 1940-ben a háborús és politikai események folytán az SOE tevékenysége erősen kibővült, Németországon kívül Franciaország és Olaszország lettek a szervezet fő célpontjai azzal a céllal, hogy az ottani németellenes mozgalmakkal felvesyék a kapcsolatot.¹²

1941-ben a romániai, bulgáriai, magyarországi, jugoszláviai és görögországi SOE kirendeltségek a háború alakulása miatt kénytelenek voltak elhagyni működési területüket. Ezen SOE kirendeltségek távozása után 1941-ben szervezték Isztambulban meg azt a SOE kirendeltséget, ami a háború végéig a legfontosabb bedolgozó hely lett. Ugyanekkor szervezték meg a kairói főparancsnokságot is.¹³

Az SOE hozzáállása a magyar kérdéshez kettős volt; az angol nagyiparosok nem rettegtek a magyar konkurenciától, amivel ellentétben a szovjet piac nagy fenyegetést jelentett a briteknek. A brit politika nem félt emellett egy magyar világhuralomtól sem, ellentétben azzal a félelemmel, amit Hitler jelentett. Ezért a Magyarország iránti engedékenységre mindvégig hajlandóak voltak, ha cserébe azt remélhették, hogy Magyarország néhány szabotázsakcióval, ellenállási mozgalommal és propagandával sietteti Németország vereségét, megrövidíti ezáltal a háborút, és majd a háború végén ugyanilyen módon segít visszaszorítani a Szovjetuniót.¹⁴

Basil Davidson 1939 novemberében érkezett meg Magyarországra, mint a Reuter-ügynökség tudósítója, majd az SIS (Secret Intelligence Service – Titkos Hírszerző Szolgálat) „D” Szekció magyar kirendeltségének vezetője lett.¹⁵ Meg-

¹¹ Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 31.o.

¹² PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 167-172.

¹³ uo. 172.

¹⁴ IGNOTUS Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 41-42.o.

¹⁵ JOÓ András: Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942-1944, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 59.o.

érkezése után megismerkedett¹⁶ Eckhardt Tiborral, Rassay Károllyal, Apponyi Györggyel, Khuen-Héderváry Károllyal.¹⁷ Összetoborzott egy politikailag színes hírszerző és hírterjesztő magyar kört, amibe többek között Kovács Imre, Frey András, Pálóczi-Horváth György és Sztankovich Viktor tartozott.¹⁸

Sztankovich Viktor és Pálóczi-Horváth György első nagyobb közös összefogása a Britanova magyarországi kirendeltségének megalapítása körüli munka volt. A Britanova nevű hírügynökséget az SOE 1939-ben alapította, célja az SOE hatáskörébe tartozó országokban kifejtett legális és féllegális propaganda kifejtése volt. Látszólag magánvállalkozás volt, aminek előnye, hogy célravezetőbb propagandát tudott kifejteni anélkül, hogy kompromittálta volna az angol kormányt.¹⁹ Basil Davidson feladata volt a Britanovához szükséges működési és letelepedési engedély megszerzése, a nyomatos hírügynökség működtetése, illetve működésének felügyelete. Az engedély megszerzéséhez Pálóczi-Horváth Sztankovich Viktort ajánlotta, aki akkor vette el Teleki Pál miniszterelnök unokahúgát feleségül. Sztankovich az engedélyt 1940-ben sikeresen megszerezte, aminek fejében ő LETT a Britanova magyarországi kirendeltségének, a Külföldi Híreknek felelős szerkesztője, Pálóczi-Horváth pedig időnként írt a lap számára.²⁰

A Külföldi Hírek jól dolgozott megszűnéséig, olyan híreket tudott adni, amiket a magyar lapok máshonnan nem nagyon tudtak megszerezni. A német hírügynökségek agressziójával szemben az olvasóközönség szinte tüntetőleg vette a Külföldi Hírek lapjait, számos magyar lap (például a Magyar Nemzet) előfizetett rá információi miatt, és rövidesen képes volt önmagát eltartani.²¹ Nyílt angol propaganda ügynökség volt; politikusoknak, képviselőknek, újságíróknak, üzletembereknek zárt borítékban bizalmas tájékoztatókat küldött szét, amik az SOE vonalat propagálták. A lap munkáját Basil Davidson irányította, kiadóhivatali igazgatója Thury Levente volt debreceni újságíró, munkatársai Mécs Alajos, Ivor Dénes, Tolnay György, Lajta Erika voltak.²²

1941 elején Pálóczi Horváth elvállalta a Külföldi Hírek reggeli turnusának szerkesztését, hogy biztosítva legyen Basil Davidsonnal való találkozásának rend-

¹⁶ Davidson, ismeretségét Edward Howe, régebb óta Magyarországon tartózkodó Times tudósítónak köszönhette. Lásd bővebben: ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 295.o.

¹⁷ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 194.o.

¹⁸ IGNOTUS Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 22.o.

¹⁹ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 168.o.

²⁰ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 225.o.

²¹ uo. 140-141.o.

²² PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 198-199.o.

szeressége,²³ és hogy ebben az időszakban legyen a napnak egy olyan szakasza, amikor Davidson őt megtalálhatja egy állandó helyen. A Külföldi Hírek reggeli turnusát Pálóczi-Horváth egészen emigrálásáig, 1941 áprilisáig vezette.²⁴

Az SOE politikájának megfelelően Davidson a Külföldi Hírek munkája mellett röpirat-tevékenységet is kifejtett; minden irányzatot, réteget és eszközt megpróbált felhasználni, így minden irányú és hangnemű röpiratot igénybe vett. A röpiratokat különböző ügynökeivel, kapcsolataival íratta meg, majd magyarországi nyomdákban, illetve külföldön nyomtatta ki. A külföldön nyomtatott rölapokat diplomáciai csomagban hozatta be az országba. Azt a benyomást igyekezett kelteni, hogy Magyarországon nagymértékű a németellenesség, ami a társadalom minden rétegére kiterjed.²⁵

A különböző irányzatú röpiratokat más személyek írták és terjesztették; egy-egy személy csak egy bizonyos hangú röpirattal foglalkozott.²⁶ Pálóczi-Horváth György is írt ilyen rölapokat Davidson számára. Az ötleteket a röpirathoz hol Pálóczi-Horváth, hol Davidson adta. Volt, hogy a feladat könnyűnek bizonyult, és Pálóczi-Horváth helyben és azonnal írta meg hozzá a szöveget, de a legtöbbször a feladat megoldása körülményes volt, és több idő volt szükség a röpirat kidolgozásához.²⁷

Az általános röpirat tevékenységet jól mutatja be Pálóczi-Horváth György egyedi esete. Davidson felszólította Pálóczi-Horváthot, hogy írjon egy olyan röpiratot, melynek célja, hogy feszült helyzetet idézzon elő Magyarország és Németország között. Ezeket a röpiratokat Sopronban és környékén fogják terjesztetni, és azt a látszatot kell keltenie, hogy a röpiratot Németországból csempészték be.²⁸ A röpiratnak tehát olyan stílusúnak kellett lennie, ami konkrétan németbarát, magyar-ellenes, és érezni lehessen azt, hogy olyan ember munkája, aki éveken át tanult magyarul, de nem az anyanyelve.²⁹ A röpiratnak olyan „sikere”

²³ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 225.o.

²⁴ uo. 145.o.

²⁵ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 199-200.o.

²⁶ A felosztás az alábbi volt: Stark /Erős/ János és Katona Jenő – középosztály és katolikus. Bálint György – baloldal. Ostenburg Gyula – legitimista. Lásd bővebben: Uo. 200.o.

²⁷ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 142.o.

²⁸ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 200.o.

²⁹ A röpirat kezdete: „Ha német a neved közzénk tartozol, ha német volt a neved akkor is közénk tartozol, ha ezen a vidéken élt a családod hosszú évek óta, akkor biztosan közzénk tartozol. Németnek lenni nagy, szép, kevély dolog...” Lásd bővebben ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 142.o.

volt, hogy a soproni németbarát egyedek később tovább terjesztették, sokkal több röpirat lett lefoglalva, mint amennyit Davidson felügyelete alatt nyomtak.³⁰

Horvátország 1941. április 10-én kiáltotta ki függetlenségét. Ezzel megtörtént a feltétel, amit Magyarország szabott a Jugoszlávia elleni támadáshoz való csatlakozásul; Jugoszlávia felbomlása.³¹ Ezt megelőzően néhány nappal az SOE magyarországi kirendeltsége távozott az országból. Basil Davidson Sztankovich Viktort feleségével és titkárnőjével Belgrádba küldte azzal az üreggyel, hogy Sztankovichnak, mint a Britanova kirendeltségi szerkesztőjének egy ilyen eseménynél feltétlenül jelen kell lennie. Davidson ekkor felkereste még bizalmas kapcsolatait és ügynökeit is, megkérte őket, hogy a háború idejére angol útlevéllel hagyják el Magyarországot, és külföldről fejtsenek ki németellenes tevékenységet. Erre csak Odeschalchi Káya és Pálóczi-Horváth György vállalkozott,³² utóbbinak az volt a benyomása, hogy mivel a német támadás Magyarországon keresztül fog lezajlani, meg fog történni Magyarország német megszállása. Pálóczi-Horváth vállalkozott arra, hogy emigrálása után magyar nyelvű rádiópropagandát fog végezni.³³

Basil Davidson április 3-án hagyta el az országot. Mivel Pálóczi-Horváthnak eddig nem sikerült elintézni az angol útlevelet, az ő elutazása késett. Angol útlevélle George Peter Howard névre szőlt; eredeti nevével a monogram stimmel, ez volt közel-keleti tartózkodása alatt az SOE fedőneve. Április 5-én hagyta el Magyarországot. Belgrádban nem sikerült Basil Davidson megtalálnia, úgyhogy egy Russel Hill nevű amerikai tudósító autóján utazott tovább dél felé. Pálóczi-Horváth György részletezi a Belgrádból történő menekülését: *„Belgrádból mindenki menekülni akart, minden alkalmatosságért iszonyatos volt a tülekedés. [...] Egész Észak-Jugoszlávia vonult dél felé. Belgrádon kívül feketéltettek az országutak, s a többi utak, sőt a köztük lévő földek és rétek menekülők tíz és százazreitől.”*³⁴

Pálóczi-Horváth Vranjicában találkozott ismét Davidsonnal, onnan 6-7 napig tartott a menekülés Kotor felé.³⁵ Pálóczi-Horváth megemlékezése a menekülésről: *„A hegyesvidékeken még hó volt, az országutak, hegyi utak össze voltak bombázva, nagyon sokszor megakadtunk órákra, gyakran a mi autónkat kellett kiásni, vagy a mi autónk előtt kellett az utat járhatóvá tenni. [...] A menekülés közben nem lehetett pontosan tudni, merre tanácsos indulni, nem lehetett tudni,*

³⁰ uo. 204.o.

³¹ CORNELIUS, Deborah S.: Kutyaszorítóban, Magyarország és a második világháború, Rubicon-könyvek, 2015.

³² Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 204-205.o.

³³ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 145.o.

³⁴ uo. 145-149.o.

³⁵ uo. 145-149.o.

*milyen a helyzet Horvátországban, milyen gyorsan vonulnak előre, illetve hol támadnak [...]. Mi csak azt láttuk, hogy a jugoszláv hadsereg fejvesztettem kavarog, teljes dezorganizációban...*³⁶ Davidson, a belgrádi angol követség és az SOE kirendeltségi tisztek nagyobb csoportja Kotorban maradt. Diplomáciai irataik miatt diplomáciai mentességet élveztek, ezért kevésbé voltak kitéve veszélynek, mint a társaság másik fele, így, hogy biztos mindenki kimenekülhessen, ők hátramaradtak. Olasz fogságba kerültek, mivel a számukra megígért tengeralattjáró és hajó tájékoztatás hiányában másik helyre és később érkezett meg.³⁷ A társaság másik fele, köztük Pálóczi-Horváth György is, idejében ment tovább egy hajón Athénba.³⁸

Mire Pálóczi-Horváth Athénba érkezett, az angolok kiszorultak a térségből, és megindult onnan is az általános menekülés: *„Az athéni angol követségen nagy zűrzavar, általános csomagolás folyt, az egész városban látszott, de a követségen még inkább, hogy az angolok csatát vesztek, s a kiürítés inkább órák, mint napok kérdése.”*³⁹ Athénban tudta meg Pálóczi-Horváth György, hogy Sztankovich Viktor, felesége és Lajta Erika már korábban megérkeztek Athénba és időben indultak tovább, Kairóban fognak tartózkodni.⁴⁰ Így folytatta útját Pálóczi-Horváth Egyiptom felé.⁴¹

Az utazásról részletesen ír Pálóczi-Horváth György.⁴² Odeschalchi Káya Dubrovnikban bombatámadás áldozata lett. Velük együtt menekült dél felé a belgrádi angol követség, a romániai, bulgáriai és magyarországi SOE kirendeltség és a jugoszláv kormány is.⁴³

Egyiptomban sikerült Pálóczi-Horváthnak megtalálnia Sztankovichékat, ugyanabban a szállodában szállt meg. Nagy volt az idegeskedés, az általános kavarodásban nem találták azokat az SOE tiszteket, akikhez tartoztak, és saját felszerelésük sem volt időjáráshoz illő: Pálóczi-Horváth például téli kabátban és téli cipőben volt a trópusi hőségben, amin természetesen meglátszott a 3 hetes me-

³⁶ uo. 146.o.

³⁷ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 205.o.

³⁸ Bővebben arról, hogy kerülhetett fel a hajóra, Pálóczi-Horváth így ír: „Ekkor történt, hogy a hidrolánok parancsnoka kijelentette, ő csak embereket ment, poggyászt nem, ezért több hely van a hidrolánokon, azok különben is háborús állapotban vannak, minden belső dísz, huzat, faülés, stb. hiányzik róluk.” ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 148.o.

³⁹ uo. 148.o.

⁴⁰ uo. 226.o.

⁴¹ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 205.

⁴² ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 145-149.o.

⁴³ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 205.o.

nekülés.⁴⁴ Pálóczi-Horváth a rádiózás előtt újságírással foglalkozott Egyiptomban, különböző lapoknak írt beszámolókat szemtanúként a Belgrádot ért bombázásról, a jugoszláv hadjáratról, a menekülésről. Az ezzel keresett pénzzel saját felszerelését lecserélte, trópusi felszerelést vett.⁴⁵

Fekete rádióadó

Fekete rádióadónak nevezzük az olyan rádióadásokat, amelyek háború alatt titkos körülmények között működtek, céljuk pedig propaganda továbbítása volt az adott célország felé; például egy adott rezsim megdöntésének elősegítése, németellenes érzések felerősítése. A fekete rádióadónál dolgozó munkatársak igyekeztek olyan benyomást kelteni, hogy az adott célország területén tartózkodnak és az ottani ellenálló-csoportok tartják fent őket,⁴⁶ emiatt szükséges volt, hogy a bemondó minél inkább hiteles képet adjon a célország helyzetéről, belpolitikájáról, amit az adó munkatársai megfelelő híryanag beszerzésével (például hetilapok olvasásával, vagy a célország egy-egy rádióállomásának hallgatásával) értek el.⁴⁷

A legfontosabb feladat a rádió megalapítását követően az, hogy felhívják a figyelmét annak a közönségnek, amelyikhez szólni kívánnak, és amelyik a célország területén tartózkodik. A rádióadók számoltak azzal, hogy a hallgató rádióhallgatás során véletlen bukkan rá az adóra, emiatt az adók többször mondták be a rádióállomás nevét és hullámhosszát a műsor ideje alatt, mint egy átlagos rádióállomás. Ebben az esetben a hallgató továbbíthatta ismerőseinek, barátainak a rádióállomás nevét, és így kisebb körben terjedhetett a rádió híre. Sikeresebb ön-propagandát jelentett az, hogy az SOE kirendeltségek a helyi magyar kolóniákban (Stockholmban, Lisszabonban és Isztambulban) elterjesztették a rádióállomás hírét, és a kiérkező személyektől megkérdezték, mennyire hallgatják Magyarországon ezeket az adókat. A legnagyobb siker pedig az volt, amikor Magyarországon a sajtóban támadást indítottak a titkos adó ellen, hiszen megne-

⁴⁴ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 149.o.

⁴⁵ uo. 226.o.

⁴⁶ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 217.o.

⁴⁷ Német „tehetségtelenséget” ebből a szempontból lásd, Ignotus Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról. ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 65-67. A németeknek is voltak Nagy-Britannia területén fekete adóik, amik rossz hírszerzésről tettek tanúbizonyságot. Az angolok ezeket a fekete adókat figyelték abból a célból, hogy a németek mennyit tudnak, és honnan származnak az értesülések.

vezték a rádióállomást, így nagyobb célközönséget ért el a sajtó által. Ez azonban csak bizonyos fokú ismeretség után következhetett be.⁴⁸

Magyarország felé angol részről két-három fekete adót tartottak fent. A titkos adókat minden esetben kint élő, beszervezett magyarok vezették. Az egyik ilyen adó Oxford közeléből sugárzott Buday György⁴⁹ vezetésével, hétvégenként Petőfi Rádió néven.⁵⁰ Haifa közeléből 1941 júniusában indult meg a sugárzás Szabad Magyar Rádió néven, amit Sztankovich Viktor és Pálóczi-Horváth György vezetett. Később belső széthúzás miatt a rádióállomás kettévált, Pálóczi-Horváth vezette a Magyar Nép Adóját, Sztankovich pedig a Független Demokrata Magyarországot.⁵¹ De miért Haifa volt a legjobb választás az SOE részére a Magyarország felé sugárzandó rádióadó tekintetében? Eredetileg az SOE úgy tervezte, hogy a titkos rádióállomások Görögországból működtek volna, ami minden szempontból előnyösebb választás lett volna, mint a Közel-Kelet. Azonban a sikertelen görögországi angol hadjárat után áthelyezték a rádió-propagandát a Közel-Keletre. 1939-1942 között az SOE-nak Londonban és Kairóban voltak propaganda-főosztályaik, amelyek alá a rádió-propaganda is tartozott. A rádióállomások helyén, Közel-Keleten Palesztinában voltak a végrehajtó kirendeltségek, ahol a rádióadások szövegét megírták és bemondták. Ezekre a kirendeltségekre voltak az országszekciók is, amelyekre egy-egy angol tiszt irányítása alatt intézték a szerkesztők, a bemondók és az írók a rádió-adásokat saját hazájuk felé.⁵²

A haifai titkos adó létrehozása

Basil Davidson 1940 második felében azt az utasítást kapta Londonból, hogy szemelje ki a megfelelő embereket arra az esetre, ha Magyarország német megszállás alá kerülne, vagy ellenséges területté válna. Erre a célra Davidson Békeffi Lászlót,⁵³ Pálóczi-Horváth Györgyöt, Stark Jánost⁵⁴ és Sztankovich Viktort⁵⁵

⁴⁸ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 217-218.o.

⁴⁹ Buday György fametsző művész, a háború után Londonba emigrált, ahol a Londoni Magyar Intézet igazgatója lesz. Lásd bővebben: ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 217. 242.o.

⁵⁰ Ignotus Pál: Az angol titkos hirszerző szolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 68-69.

⁵¹ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 151.o.

⁵² PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 211.o.

⁵³ Konferanszié, komikus.

⁵⁴ Újságíró, szoros kapcsolatot tartott fent Davidsonnal. A háború után Londonba emigrált, ahol politikai témájú cikkeket írt a BBC-nek. Lásd bővebben: ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 67.o.

⁵⁵ Újságíró, az I. világháború előtt a Pester Lloyd londoni tudósítója. 1941-ben emigrál, 1944-től a BBC munkatársa. Uo. 38.o.

szemelte ki. A kiszemeltek közül Pálóczi-Horváth és Sztankovich Viktor (illetve titkárnője, Lajta Erika) érkeztek ki 1941 végén Egyiptomba.⁵⁶ William Bailey alezredes adta ki feladatként Pálóczi-Horváthnak és Sztankovichnak, hogy dolgozzák ki elgondolásukat a rádióállomással kapcsolatban, amelyek közül Sztankovich tervezete tetszett jobban konzervatív jellege miatt az SOE-nak. Májusban indultak meg Jeruzsálemben az előkészületek a rádió-adó elindulásához; Pálóczi-Horváth és Sztankovich próbálták a budapesti rádiót hallgatni, és kérték a minél frissebb magyar újságok beszerzését, illetve megkezdték az első adások szövegének megírását. Június első napjaiban költöztek le Haifába.⁵⁷

A haifai kikötőnegyed feletti Kármel-hegy oldalában egy ház hatodik emeletén volt a rádió berendezés és a stúdió, a ház lapos tetején pedig a lefektetett antenna. Az állomás 6-11 kilowattal sugárzott, Magyarországon gyakran tisztán lehetett venni.⁵⁸ Ebből a stúdióból folytak a francia, arab (magát a stúdiót az utóbbi kettő miatt létesítették),⁵⁹ perzsa, bolgár, magyar, görög, szerb és román adások. A rádióadónak minél nagyobb titokban kellett működnie, még a haifai rendőrség sem tudhatott azok működéséről. Ezt a feladatot mindössze néhány hónapig sikerült teljesíteni.⁶⁰

1941 júniusában indultak meg a Szabad Magyar Rádió adásai, amelyek napi 30-40 perces műsorokat jelentettek, este 9 óra tájékán. Mivel az állomás rövidhullámon dolgozott (42 m hullámhosszon)⁶¹, és nagy volt a távolság, nem volt túlságosan hatékony; csak elsőosztályú, rövidhullámú vételre alkalmas rádióval lehetett az adásokat fogni. Az adásokat Pálóczi-Horváth és Sztankovich írták meg, olvasták be, Lajta Erika pedig a szekció titkárnője volt, aki lehallgatta és lejegyezte a BBC napi hírközléseit, a palesztinai és a budapesti rádió híradásait. Ezekkel a szövegekkel, illetve a Reuter-jelentések alapján állította össze Sztankovich és Pálóczi-Horváth a napi híryanagot és a kommentárokat. Emellett a szekció megkapta Isztambulból a magyar sajtószemlét, és késve a magyar heti- és napilapokat (előfordult, hogy a hetilapok 3 héttel megjelenésük után jutottak el a szekcióhoz).⁶²

Kezdetben a rádióadások SOE ellenőrzése lazán folyt; a szekció néha kapott általános, néha specifikus utasításokat Kairóból, Jeruzsálemből, de Haifában nem volt SOE angol tiszt, aki előzőleg naponta ellenőrizte volna az adások tartalmát. A

⁵⁶ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 211-212.o.

⁵⁷ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 149-151.o.

⁵⁸ uo. 151.o.

⁵⁹ PÁLÓCZI-HORVÁTH György: Angol Hírszerzés a II. világháború alatt, ÁBTL 4. 1. A – 3143. 73.o.

⁶⁰ PÁLÓCZI-HORVÁTH tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 213.

⁶¹ ÁBTL. 3. 1. 9. V-145172. 18.o.

⁶² PÁLÓCZI-HORVÁTH tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 214.

szekció naponta fordította le saját adásának szövegét angolra és küldte el két példányban Jeruzsálembe utólagos ellenőrzés céljából, ahonnan egy példányt tovább küldtek Kairóba, a propaganda főosztályra.⁶³ Az utólagos ellenőrzés egészen 1941 októberéig tartott, az SOE számára elegendő volt, ha a Reuter hírek közlését a szekció csak megemlítette, illetve a színes részeknél is csak a tartalmat ismertette.⁶⁴

A rádió átköltöztetése Jeruzsálembe és további sorsa

1941 áprilisa és augusztusa között Basil Davidson kalandos utat járt be. Miután Pálóczi-Horváthnak sikerült Kotorból tovább utaznia, az olaszok az ott rekedt angol társaságot, akiknek diplomáciai útlevelük volt, és ezért mentességet kellett volna élvezniük, az olaszok elfogták. Kotorból előbb Albániába, majd Közép-Olaszországba vitték, és innen eresztették haza őket. Davidson augusztusban, útban Isztambul felé, megnézte Haifában, hogyan dolgozik a szekció a rádióállomáson. Ekkor említette meg Pálóczi-Horváthnak, hogy „kölcson fogja kérni” őt egy isztambuli munkára. Ez októberben meg is történt, Isztambulban Pálóczi-Horváthnak sajtószemléket és helyzet-kiértékeléseket kellett készítenie magyar újságok alapján. A lapok alapján Pálóczi-Horváth a rádióadások szövegét is megírta, amit egy futár Haifában leadott. Isztambulban történt meg Tábori György⁶⁵ beszerzése, amikor Pálóczi-Horváth elutazott Jeruzsálembe, ő Davidson mellett maradt, megírta a sajtószemléket és a rádióadások egy részét, amit elküldött a titkos adónak.⁶⁶

Mialatt Pálóczi-Horváth Isztambulban tartózkodott, a haifai állomást felszámolták és áttelepítették Jeruzsálembe az adó gyengesége miatt. A város 700-800 méternyi átlagmagasságban fekszik, a palesztinai rádióállomás nagyobb teljesítményű felszerelésével, amit a titkos adó rendelkezésére bocsátottak, így könnyebben fogható adásokat lehetett sugározni. Az adások ellenőrzése, a szekciók adminisztrálása megoldhatóbb volt a jeruzsálemi központban, mint Haifában. A jeruzsálemi rádió-kirendeltség parancsnoka Kendall őrnagy lett,⁶⁷ és 1941 novemberétől lépett életbe az adások előzetes ellenőrzése. Az angol szerkesztők ellenőrizték az adások anyagát, amit a beolvasás előtt kellett lefordítani angol nyelvre. A végső ellenőrzés a parancsnoké volt, és ezen kívül egy-egy példányt el

⁶³ uo. 215.o.

⁶⁴ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 152.o.

⁶⁵ A II. világháború után a BBC-nél dolgozott, majd 1947-ben az Amerikai Egyesült Államokba emigrált forgatókönyvíróként. Lásd Uo. 180.o.

⁶⁶ uo. 152-153.o.

⁶⁷ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 215-216.o.

kellett küldeni Kairóba, illetve Londonba.⁶⁸ Az új rendszer és ellenőrzés miatt a munka kevésbé volt hatékony; többet kellett adminisztrálni, bejelenteni, tárgyalni előzetesen, ezért Pálóczi-Horváth a munka megosztásának érdekében Isztambulból elkérte Tábori Györgyöt segéderőnek.⁶⁹

1941 novemberében a Sztankovich Viktor és Pálóczi-Horváth György közötti széthúzás odáig fajult, hogy a Szabad Magyar Rádió kettévált. Kettejük között a nézeteltérés politikai jellegű volt; Pálóczi-Horváth saját elmondása szerint Sztankovich adása konzervatív, míg saját adása marxista jellegű volt. Sztankovich vezette innentől kezdve a Független Demokrata Magyarország állomást, Pálóczi-Horváth pedig a Magyar Nép Adóját.⁷⁰ A Független Demokrata Magyarország feladata a német-ellenes felső-, illetve középosztály elérése és meggyőzése volt olyan hangnemben, ami nem hat riasztóan Bethlen István híveire, a legitimistákra, a kisgazdákra és a liberálisokra. A Magyar Nép Adójának feladata pedig a baloldal és a nem kommunista-ellenes elemek elérése volt. Mindkét állomás alapvető feladata volt továbbá, hogy azt a benyomást érje el hallgatói között, hogy Magyarországról sugároznak, és az állomást egy ellenálló csoport tartja fent.⁷¹

Pálóczi-Horváth Györgyöt 1942 februárjában az SOE Teheránba küldte abból a célból, hogy az ottani magyar kolóniát felmérje, és ejtőernyősöket toborozzon,⁷² majd Basil Davidson kérésére Isztambulba utazott sajtószemléket és helyzet-kiértékeléseket készíteni.⁷³ Ezalatt, márciusban a Magyar Nép Adójának vezetését rövid betanulási időszak után Tábori György vette át, bemondónak és kisegítő személyzetnek pedig helybeli magyarokat szerződttettek.⁷⁴ Általában ezek helyiek voltak túlnyomó többségben, akiknek ez főleg munkahely volt, emiatt soha nem szálltak szembe Kendall őrnaggyal ideológiai okokból.⁷⁵

1942 nyarán kezdődtek meg az előkészületek arra vonatkozóan, hogy a PWE (Political Warfare Executive – Politikai Hadviselés Igazgatósága) átvegye a propagandát az SOE-től.⁷⁶ A PWE-t a Foreign Office, a Ministry of Information és a

⁶⁸ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 245.o.

⁶⁹ uo. 153.o.

⁷⁰ uo. 204.o.

⁷¹ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 216.o.

⁷² ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 289.o.

⁷³ uo. 227.o.

⁷⁴ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 221.o.

⁷⁵ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 245.o.

⁷⁶ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 221.o.

Ministry of Economic Warfare felügyelte.⁷⁷ A PWE intézte minden titkos típusú propaganda irányítását, ebbe természetesen beletartozott az is, amelyért Anglia nem óhajtott felelősséget vállalni. A szervezet megtervezte a propaganda hadjáratokat, megírta az ellenséges országokba becsempészett röpcédulákat, intézte az úgynevezett „szájpropagandát”, és a semleges országokban befolyásolta a semleges országok sajtóját.⁷⁸

Ahogy a PWE átvette a propagandát a SOE-től, megindult a jeruzsálemi állomás felszámolása, miután arra a következtetésre jutottak a PWE-nél, hogy azt nem érdemes fenntartani, mert a palesztinai rádió rövidhullámú adójával felszerelve sem eredményes a rádió, mert nem elég erős a sugárzás. A személyzetet átvették, a helyben szerződött munkaeőrt elbocsátották, a többieket pedig Londonba küldték. Így került Sztankovich Viktor, Lajta Erika és Tábori György 1943 végén Londonba.⁷⁹

Pálóczi-Horváth 1942 májusától Kairóban tartózkodott, ott írta meg a rádióadásokat, amiket aztán továbbítottak Jeruzsálembé Tábori Györgyhöz. Itt Kairóban, Rommel közeledésének hírére, megkezdtek a város kiürítését; a nőket, a gyerekeket, a politikailag nem fontos személyeket elküldték. Pálóczi-Horváth kalandos út után Dél-Afrikába került, Cape Townba, ahol „további utasításig” ott kellett maradnia. Mire visszaérkezett Kairóba, a közel-keleti titkos rádióállomást felszámolták.⁸⁰

Az adások tartalma

A Magyar Nép Adójának adása este 19 órakor,⁸¹ míg a Független Demokrata Magyarország adása délután 15 órakor⁸² kezdődött Magyarországon, és mind a két adás 30-40 percnyi időtartamú volt. A függetlenség látszatát kellett fenntartaniuk, hogy a propaganda sikeres legyen, és úgy látszódjon, valahonnan Magyarországról sugárzik, és egy ellenálló csoport tartja fent. Ezért nem folytathat-

⁷⁷ David STAFFORD: Britain and European Resistance, 1940-1945., Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2006. 67.o.

⁷⁸ PÁLÓCZI-HORVÁTH György: Angol Hírszerzés a II. világháború alatt, ÁBTL 4. 1. A – 3143. 44.o.

⁷⁹ PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028. 221.o.

⁸⁰ ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 155. 227.o.

⁸¹ Magyar Nemzeti Levéltár, K szekció: Magyar Távirati Iroda, Rádiófigyelő, 1942. március 19. (letöltve az MTI archívumáról. <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>)

⁸² Lásd melléklet

tak nyíltan angolbarát-propagandát, így időnként egyes angol jelenségeket meg is bíráltak.⁸³

Hogy a rádió „valahonnan Magyarországról” sugárzik, azt részben a szerkesztők helyismeretével próbálták megoldani. De természetesen a budapesti rádiók adásait lehallgatták és lejegyezték, amiből sok mindent meg lehetett tudni, és sok mindenre lehetett következtetni. Illetve rendszeres lapszemlét közöltek Magyarországról este 7 óra tájban, ami lehetővé tette, hogy az este 9 órai adásban a budapesti lapokkal vitába szálljanak; ezt meg lehetett úgy fogalmazni, hogy azt a látszatot keltse, hogy a rádióállomás szerkesztői valóban kézben tartották az aznapi lapokat. Illetve repülőgépeken este érkeztek olyan utasok, akik még dél előtt Budapesten voltak, és nemcsak az aznapi újságot hozták magukkal, hanem apró helyszíni értesítéseket is (például, hogy milyen volt az aznap délelőtti idő Budapesten). Így utalni lehetett olyan jelenségekre, amelyeket csak olyan valaki tudhatott, aki aznap valóban Budapesten, illetve Magyarországon tartózkodott.⁸⁴

Az adó nyelvi stílusa, beolvasási módja és hanghordozása is különbözött a budapesti rádióktól; a fekete rádiók egyik feladata ugyanis, hogy a hallgatóban azt az érzetet keltse, most valami nagyon izgalmasat, rejtélyeset hall. Egyes műsorszámok összeállításánál nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy egy-egy műsorszám ne tartson tovább 4-5 percnél, és minden műsorszám előtt bemondták az állomás nevét és hullámhosszát. Közben figyelmeztették a hallgatót, hogy rádióját ne hangosítsa fel túlságosan, nehogy a szomszéd, vagy bárki más meghallhassa és feljelentsen őt.⁸⁵

Az adásokra jellemző, hogy egy részüket zavarás miatt nem sikerült befogni, emiatt hiányosak voltak. Az adások a napi eseményeket ismertették, kommentálták, felhívásokat és cikkeket olvastak be, amellyel általános propagandát fej-

⁸³ PÁLÓCZI-HORVÁTH György: Angol Hírszerzés a II. világháború alatt, ÁBTL 4. 1. A – 3143. 75. Pálóczi-Horváth így emlékszik vissza egy tényleges esetre: „Isztambuli utam előtt, 1941. augusztus 25-én Churchill mondott egy beszédet, amelyben a magyar, román, bolgár, stb. nép háborús bűnösségéről beszélt. Akkoriban még csak utólagos ellenőrzés volt, és én beolvastam egy kommentárt, amelynek körülbelül ez volt a vonala: a magyar nép rádióállomása természetesen a Szövetségesek mielőbbi győzelmét kívánja, és híve a Szövetségeseknek, de ez nem azt jelenti, hogy kritikátlanul szemléli a dolgokat... Churchill mondta például ezt, és ezt a beszédet. Erre nekünk az a megjegyzésünk, hogy Churchill nagyszerű hadvezér, de fene rossz politikus. Most olyanról beszélt, amihez nem ért, elvakítja reakciós elfogultsága, stb. Ebből nagy ribillió lett, Bailey le akart váltatni, internáltatni, stb., de Harmernak az volt a véleménye, hogy ezzel csak hihetőbb a propaganda. Az ügyet felterjesztették Londonba, s aztán elaludt.” Lásd: ÁBTL. 3. 2. 4. K-1629-1. 153.o.

⁸⁴ PÁLÓCZI-HORVÁTH György: Angol Hírszerzés a II. világháború alatt, ÁBTL 4. 1. A – 3143. 75.o.

⁸⁵ Uo. 75-76.o.

tettek ki a németbarátok ellen, szabotázsra ösztönözték ellenlábasaikat, és mindent elkövettek annak a meggyőződésnek elhittetéséért, hogy Németország nem nyerheti meg a háborút.⁸⁶ A szövegekből kitűnik a németellenesség, a Független Demokrata Magyarország egyik adásának legfőbb üzenete a Kállay-kormányhoz; a magyar honvédek visszahívása, hogy megvédjék az országot az igazi ellenségtől, a németektől. Németországtól érkezik ugyanis az igazi veszély, hogy megszállja Magyarországot: „*Igazi ellenségünk egy van: a német. A német most elnyeléssel fenyeget bennünket.*”⁸⁷ Hogy a nemzetnek bebizonyítsa, Magyarországon kell teljesítenie a honvédségnek az igazi feladatát, a nemzet számára fontos terület elvesztésének veszélyével fenyeget, és ezzel egy régi ellenség ellen buzdít, Románia ellen. Hiszen a második bécsi döntéssel Magyarországhoz került Erdély az ország számára a revízió részleges beteljesedését jelentette, a régi Magyarország feltámadását, ebből kifolyólag az öröm felette érthető volt. Ennek elvesztésének veszélyével fenyeget a rádióadás: „[...] *Erdély felszabadításának ügye sincs még befejezve. /zavarás/ [...] Magyar honvédek! Magyar polgárok! Ne engedjétek a magyarságtól ellopni drága kincsét! Itthon a helyetek, hogy megvédjétek a magyar nép melegen dobogó szívét: Erdélyt!*”⁸⁸ Erdély elvesztése Románia győzelmével egyenlő; ezzel is a német-ellenességet igyekszik feltüzelní. Hiszen, ha Románia jobban elégíti ki a német igényeket, akkor féltő, hogy Németország visszaadja neki Erdélyt jutalmul. A magyar-román ellenségeskedést ebből a szempontból a németek végig ügyesen kihasználták.⁸⁹

A haifai, majd jeruzsálemi rádiózás két fontos szereplője, Pálóczi-Horváth György és Sztankovich Viktor további sorsának felületes áttekintése elengedhetetlen. Sztankovich Viktor a II. világháborút követően nem tért haza Magyarországra, hanem 1943-ban Londonban települt le, ahol először a Foreign Office, majd pedig a BBC munkatársa lett. Hosszú életútját követően 1961-től a NATO rádióbemondója és szerkesztője, végül az Európai Szabad Magyar Kongresszus alelnöke, majd elnöke lett. Pálóczi-Horváth György a II. világháborút követően, 1947-ben a rezsím hívására hazatért Magyarországra, ahol a Tovább c. folyóirat szerkesztője lett. 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatják, ahol a börtönben megírta a szovjetek részére az angol titkosszolgálatról szóló munkáját. 1954-ben rehabilitálták, és 1956 végén elhagyta Magyarországot, és Londonban telepedett le.

Az angolok által indított fekete rádióadások sugárzása Magyarország felé a történelem alakulásában nem rendelkezett különösebben nagyobb befolyással.

⁸⁶ Uo. 75.o.

⁸⁷ Lásd melléklet

⁸⁸ Lásd melléklet

⁸⁹ Lásd erre vonatkozóan a Wilhelmstrasse és Magyarország, német diplomáciai iratok Magyarországról, 1933-1944. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. Ide vonatkozó részzeit. Például: 497. sz. irat, 671., 498. sz. irat, 671-672., 498-1. sz. irat, 672-673.o.

Mivel az adásokat csak egy bizonyos eszközön keresztül lehetett befogni, így a célközönség meglehetősen leszűkült volt, hatásuk nem bizonyított; valószínűsíthető, hogy bizonyos fokú németellenes, angolszász szimpatizáns érzelmek elterjesztésében fontos szerepe volt, amivel lényegében az angol propaganda célját beteljesítette.

Melléklet

Magyar Távirati Iroda, Rádiófigyelő

1942. október 21. 18 óra 15 perc

5. szám

kr/kr 32. A FÜGGETLEN DEMOKRATA MAGYARORSZÁG 15 órás adásából:

A magyarok büszkén vallhatják magukat Árpád fiainak. A magyarság Európában való érkezésekor nem oly alamuszin sompolygott, mint az oláh, hanem játékosan dalolva /zavarás/

Az átkozott Habsburg uralom mérgezte meg a magyar népet! De mi 400 esztendő egy nemzet életében? A Habsburg házzal való rosszul sikerült házasságnak vége! A magyar nemzet újra visszanyerte szabadságát, de a szabad magyar hazaárulói megint láncot akarnak kötni a magyar nemzet kezére: a náccal akarják összeházasítani. Bízunk azonban abban, hogy a magyar nemzet egységes erőfeszítéssel el fogja kergetni a hazaárulókat. /Zavarás./

Hát csak próbálják meg! Most nem fogják készületlenül találni nemzetünket, most is megvédjük magunkat. S jaj, ha egyszer a magyar nemzet ráébred a /fenyegető/ Erdélyre törő/ veszélyre!

A Horthy-Kállay-kormány okosabban tenné, ha az elkorcsosodott oláhokat /zavar/ A Kállay-kormánynak volna kötelessége, hogy a magyar nép lelkesedését helyes irányba terelje. Azt a lelkesedést, azt az akaratot, amit minden magyar szent kötelességének tart, hogy megvédje a hazai rögöt [*hazai földet – H. D. D.*], inkább természetes útján igyekeznek levezetni. Magától értetődő, természetes dolog: megvédeni a hazát a külső ellenségekkel szemben.

Igazi ellenségünk egy van: a német. A német most elnyeléssel fenyeget bennünket. Oláh csatlósok még szörnyűbbre készülnek. Az ellenük irányuló utálatot még a magyar náci csatlósok se merik tagadni. /zavarás/

Miért nem engedik szabadjára a magyar nép egészséges ösztönét: a magyar nép tudja, érzi, hogy nem szabad többé a kulturális inváziót megengedni, s Erdély felszabadításának ügye sincs még befejezve. /zavarás/

Bizonyítsák be, hogy a magyar szabadságnak méltó letéteményesei. Ha látja a magyar nemzet, és látnia kell, hogy mai urai nem tudják a rájuk bízott feladatokat teljesíteni, rázza le a jmot [*valószínűleg hámot – H. D. D.*] magáról.

Magyar honvédek! Magyar polgárok! Ne engedjétek a magyarságtól ellopni drága kincsét! Itthon a helyetek, hogy megvédjétek a magyar nép melegen dobogó szívét: Erdélyt!⁹⁰

⁹⁰ Magyar Nemzeti Levéltár, K szekció: Magyar Távirati Iroda, Rádiófigyelő, 1942. október 21. (letöltve az MTI archívumából: <http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>)

Felhasznált Irodalom

- Állambiztonsági Történetek Levéltára (ÁBTL), 3. 1. 9. V-145172.
- Állambiztonsági Történetek Levéltára (ÁBTL), 3. 2. 4. K-1629-1.
- Állambiztonsági Történetek Levéltára (ÁBTL), IGNOTUS Pál: Az angol titkos hirszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028.
- Állambiztonsági Történetek Levéltára (ÁBTL), PÁLÓCZI-HORVÁTH György: Angol Hirszerzés a II. világháború alatt, ÁBTL 4. 1. A – 3143.
- Állambiztonsági Történetek Levéltára (ÁBTL), PÁLÓCZI-HORVÁTH György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3. 2. 5. O-8-028.
- CORNELIUS, Deborah S.: Kutyaszorítóban, Magyarország és a második világháború, Rubicon-könyvek, 2015.
- JOÓ András: Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942-1944, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008.
- JUHÁSZ Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.
- LAKATOS Éva: Sajtószolgák – A könyvmatosok, in. Magyar Könyvszemle, 2000. (116. évf.) 4. sz. (<http://epa.oszk.hu/00000/00021/00027/0005-1fa.html>)
- Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- Magyar Nemzeti Levéltár, K szekció: Magyar Távirati Iroda, Rádiófigyelő (<http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>)
- STAFFORD, David: Britain and European Resistance, 1940-1945., Routledge, Taylor&Francis Group, London and New York, 2006.
- WEINBERG, Gerhard L.: A World at Arms, A global history of World War II, Cambridge University Press, 1994.
- Wilhelmstrasse és Magyarország, német diplomáciai iratok Magyarországról, 1933-1944. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968.